

ÖĞRETMENLERİN İSTENMEYEN ÖĞRENCİ DAVRANIŞLARI İLE BAŞA ÇIKMA YÖNTEMLERİ VE BU YÖNTEMLERİN ETKİLİLİĞİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ

Teachers' Coping Methods for Dealing with
Students' Misbehaviours and Their Opinions
about Effectiveness of These Methods

Gönderim Tarihi: 04.02.2018

Kabul Tarihi: 27.08.2018

Doi: 10.31795/baunsobed.489128

Güngör YUMUŞAK*
Özgül BALCI**

ÖZ: İstenmeyen öğrenci davranışlarının önlenmesi ya da en aza indirilmesi etkili öğretim ve öğrenme sürecinin gerçekleşmesi için gerekli olan en önemli koşullardan biridir. Bu nedenle öğretmenlerin istenmeyen öğrenci davranışlarını önlemede kullandıkları yöntemler ve bu yöntemlerin etkili olup olmadığının incelenmesi önem taşımaktadır. Bu araştırmada nitel araştırma desenlerinden durum çalışması deseni kullanılarak öğretmenlerin bu konudaki görüşleri incelenmiştir. Araştırma Konya ili merkez ilçelerinde çalışmakta olan İlkokul 3 ve 4. sınıf öğretmenleri ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmada 20 öğretmenden yarı yapılandırılmış görüşme formları kullanılarak görüş alınmıştır. Araştırma sonunda elde edilen bulgulara göre öğretmenlerin ders akışını bozma, derse ilgisizlik gösterme, iletişim bozuklukları gösterme gibi davranışları istenmeyen öğrenci davranışları olarak niteledikleri, bunların nedenlerini çoğunlukla heterojen sınıf yapısına, medya araçlarının aşırı kullanımına ve ailelerin eğitim seviyelerinin düşük olmasına bağladıkları belirlenmiştir. İstenmeyen davranışı önlemede, görüşülen öğretmenlerin tamamının sınıf kurallarını öğrencilerle birlikte oluşturmayı tercih ettikleri belirlenmiştir. Bunun yanında sınıfın fiziki koşullarının değiştirilmesi ve aileler ile görüşülmesi en sık alınan önlemler arasında gösterilmektedir. Öğretmenlerin verdikleri tepkiler çeşitlilik göstermekle beraber en sık derste sözle uyarma tepkisinin verildiği bu tepkiyi sırasıyla ceza verme, yüksek sesle kızma ve mimiklerle uyarma, yüz yüze konuşma, kurallara uyunca ödül verme gibi diğer tepkilerin izlediği belirlenmiştir. Öğretmenlerin kurallara uyunca ödül verme, yüz yüze konuşma ve veli iş birliğinin davranışı değiştirmede etkili olduğu; ceza verme, yüksek sesle kızma ve mimiklerle

* Dr. Öğr. Üyesi, Necmettin Erbakan Üniversitesi/Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi/Eğitim Bilimleri Bölümü/Eğitim Programları ve Öğretimi Anabilim Dalı, gyumusak@konya.edu.tr, ORCID ID: orcid.org/0000-0001-5623-463X.

** Dr. Öğr. Üyesi, Necmettin Erbakan Üniversitesi/Yabancı Diller Yüksekokulu/Yabancı Diller Bölümü, obalci@konya.edu.tr, ORCID ID: orcid.org/0000-0001-5974-4387.

uyarma gibi diğer tepkilerin etkili olmadığı yönünde görüş bildirdikleri belirlenmiştir. Ayrıca öğretmenlerin hizmet içi eğitim almak istedikleri ancak hizmet içi eğitim uygulamalarını yetersiz buldukları belirlenmiştir.

Anahtar kelimeler: İstenmeyen Öğrenci Davranışları, İstenmeyen Öğrenci Davranışlarını Önlemede Kullanılan Yöntemler, Sınıf İçi Disiplin.

ABSTRACT: Preventing or minimizing students' misbehaviours is one of the indispensable prerequisites of ensuring an effective teaching-learning process. Therefore, it is of vital importance to examine teachers' coping methods for dealing with students' misbehaviours and to evaluate the effectiveness of these methods. The qualitative case study research design was employed in this study to examine teachers' views of students' misbehaviours. The study was carried out with the participation of third and fourth class teachers working in the central districts of Konya. Individual semi-structured interviews were carried out with 20 teachers. The results of the study revealed that teachers defined the behaviours such as disrupting the lesson, showing lack of interest in the class, causing communication problems as misbehaviours and accounted for these misbehaviours by heterogeneous class structure, overuse of media and the low level of family education. It was found that all the teachers prefer introducing and discussing classroom rules with the students in order to prevent misbehaviours. Beside this, altering the physical structure of the classroom and contacting students' families were among the most frequently taken measures taken by the teachers. While teachers' responses to students' misbehaviours varied, verbal warning was the most frequently used response, followed by giving punishments, showing anger by shouting, warning by gestures, having a direct conversation with the student, awarding students for good behaviour. Among these responses, awarding good behaviours, having a direct conversation and parent cooperation were found to be the most effective in behaviour modification while the responses such as giving punishments, showing anger by shouting and warning by gestures were ineffective. In addition, it was revealed that although teachers would like to have in-service training on coping with students' misbehaviours, they found it insufficient.

Keywords: Students' Misbehaviours, Teachers' Coping Methods for Dealing with Students' Misbehaviours, In-Class Discipline.

GİRİŞ

Eğitim ortamlarında istenmeyen öğrenci davranışlarının önlenmesi ya da en aza indirilmesi etkili öğretme ve öğrenme sürecinin gerçekleşmesi için gerekli olan en önemli koşullardan biridir. İstenmeyen davranışların tanımlanması, davranışın değişimi için önemli bir adım olarak görülmeyle birlikte davranışın istenen veya istenmeyen olarak nitelendirilmesi, içinde bulunulan koşullara bağlıdır. Bu durumda istenmeyen öğrenci davranışlarının nedenlerinin anlaşılması sorunun çözümü için en öncelikli adımdır (Aydın, 1998). Genel olarak tanımlamak gerekirse “okulda eğitsel çabaları engelleyen her tür davranış istenmeyen davranış olarak adlandırılır” (Başar, 2004: 117). Çocukların istenmeyen

davranışlarının nedenlerinin anlaşılması ve bu davranışların istenilen yönde değiştirilip geliştirilmesi etkili öğretim ortamlarının oluşturulmasında önemli bir yer tutmaktadır. Çocuklar sınıfa olumsuz veya olumlu birçok davranışla gelebilmektedirler. Burada önemli olan öğretmenin olumlu davranışları yeterince destekleyip artırarak olumsuz davranışları azaltmadaki etkililiği ve bunu yaparken de bireyin psikolojik denge içinde kalmasına yardımcı olmasındaki başarısıdır.

İstenmeyen öğrenci davranışları farklı nedenlerden kaynaklanabilir. Tertemiz (2000) istenmeyen öğrenci davranışlarının nedenlerini üç grupta incelemektedir. Bunlar öğrencilerin kendilerinden, aile yaşantılarından ve öğretmenlerden kaynaklanan nedenler olarak ifade edilmektedir. Tertemiz (2000) öğrencinin kendisinden kaynaklanan istenmeyen davranışların en önemli nedenlerinden biri olarak kendilerine yönelik geliştirdikleri tutumdan söz etmektedir. Kendilerine yönelik olarak geliştirdikleri olumsuz tutumlar çevreye olumsuz davranışlar olarak aksedebilmektedir. Öğrencinin kendisine ilişkin olumsuz tutumu (kendisini sevgisiz, yetersiz görme hissi gibi olumsuz hisler) öğretmenlerin, diğer öğrencilerin, ev ortamının etkisiyle gelişebilmektedir. Bu tür problemlere karşı öğretmenin yapıcı ve yararlı davranış değiştirme ilkelerine yer veren başarılı bir yaklaşım sergilemesinin önemine dikkat çekilmektedir. Benzer şekilde Aydın (1998: 122) istenmeyen öğrenci davranışlarının ortaya çıkmasında “toplumsal çevre, aile, akran grupları gibi sınıf dışı faktörler” gibi unsurların etkili olduğunu belirtmektedir. İstenmeyen öğrenci davranışlarının nedenleri sınıf içi ve sınıf dışı etkenler olarak da gruplandırılmaktadır (Başar, 2004; Yiğit, 2010) ve bu gruplandırılmada sınıf içi istenmeyen davranışların çoğunun kaynağı olarak sınıf dışı etkenler gösterilmekle beraber sınıf dışı etkenlere öncelik verilerek sınıf içi etkenlerin denetlenebilirliğinden bahsedilmektedir (Başar, 2004). Sınıf dışı etkenler Yiğit (2010) tarafından sınıf dışı çevre, kişiler arası iletişim bozuklukları, akademik başarıdaki yetersizlik, okulda sıra dışı öğrencilerin çokluğu, fırsat eşitliğinin olmayışı ve öğretmenin tecrübesi olarak sıralanmaktadır. Sınıf içi etkenler olarak ise öğrenme ortamı, öğrencilerin öğretmene yönelik yanlış inançları, olumsuz davranış kaynağı olan diğer öğrenciler, öğretmenin öğrenci tepkisini çeken davranışlara sıklıkla başvurması gösterilmektedir.

İstenmeyen davranışların ortaya çıkmadan önlemesi ilk aşamada başvurulmuş bir disiplin sağlama sürecidir. Etkili planlar yapmak ve öğrenci etkinliğini sağlamak, istenen davranışlar konusunda tutarlı davranmak, sınıfı sürekli kontrol altında bulundurmamak ve kuralları belirlemek istenmeyen davranış önlemeye yönelik yaklaşımlar olarak önerilmektedir (Tertemiz, 2000). Bunun dışında istenmeyen davranış ortaya çıktıktan sonra farklı tepkilerle davranış değiştirilmeye çalışılmaktadır. Turhan ve Yaraş (2013: 142)’a göre “sınıf öğretmenlerinin öğretim sürecinde göstermiş oldukları davranışlar öğrenciler üzerinde önemli

bir etkiye sahiptir". Sınıf ortamında yaşanan olaylar ve öğretmenin bu olaylar karşısında verdiği yanlış tepkiler, öğrencilerin derslere ve öğretmenlerine karşı olumsuz tutum geliştirmelerine ve bu sebeple başarısız olmalarına neden olabilmektedir (Erol vd., 2010). Bu noktada sınıfta öğrenci davranışlarının etkili bir şekilde yönetilebilmesi için farklı yaklaşımlardan söz edilebilir. Altıntaş (2016), istenmeyen davranışlara tepkisel sınıf yönetimine dayalı ya da gelişimsel sınıf yönetimine dayalı olarak yaklaşıldığını, tepkisel sınıf yönetim modelinde davranışların ödül ve ceza yoluyla kontrol altına alınmaya çalışıldığını belirtmektedir. Bu yol öğretmen denetimini daha ön planda tuttuğundan öğrencilerin öz disiplin kazanmalarını engellemektedir. Diğer taraftan gelişimsel sınıf yönetimi modelinde öğrencilerle daha iyimser bir iletişim kurulmakta ve kendi davranışlarını kendileri kontrol ederek öz disiplin kazanmaları amaçlanmaktadır. Benzer bir sınıflama geleneksel ve çağdaş yaklaşımlar olarak da tanımlanmaktadır. Ada ve İnce (2012)'ye göre geleneksel yaklaşımlarda öğrenci davranışlarının kontrolünün öğretmende olduğu düşünülmekte, ceza vb. uygulamalarda davranış bastırılmaya çalışılmakta ancak çoğu zaman olumsuz davranış karşısında neden ceza verildiği öğrenciye yeterince açıklanmamaktadır. Bu durum soruna anlık çözüm sağlamakta ancak uzun vadede çözüme götürmemektedir. Çünkü öğrenci davranışının neden cezalandırıldığını anlayamadığından başka koşullarda benzer bir davranışı sergileyebilmektedir. Çağdaş olan yaklaşımlarda ise öğretmen öğrenciye bir suçlu gibi değil, değer vererek yaklaşır. Davranışın neden yanlış olduğunu çocuğun anlaması sağlanır ve sonrasında sorunun kaynağına ulaşip karşılıklı olarak sorunun çözümüne odaklanır.

Literatürde öğretmenlerin disiplini sağlamada kullandıkları yöntemler ile ilgili olarak birçok araştırma yapılmıştır. Beden eğitimi öğretmenleri ile yapılan bir araştırmada istenmeyen öğrenci davranışları karşısında öğretmenlerin sıklıkla hakaret, aşağılayıcı ve tehdit içeren olumsuz ifadelerle başvurdukları, belirli oranda istenmedik öğrenci davranışlarına karşı tepkisiz kaldıkları belirlenmiştir (Pehlivan, 2012). İlköğretim birinci kademe düzeyinde yapılan bir diğer araştırmada (Yılmaz, 2008) öğretmenlerin genellikle adıyla seslenme stratejisinden yararlandıkları, bu tepkiyi büyük ölçüde göz teması kurma, görmezden gelme, dokunma, yüz ve el işareti yapma, fiziksel yakınlık sağlama, aniden durma gibi tepkilerin izlediği, fiziksel şiddet ve cezaya yönelmenin son derece düşük olduğu ancak duygusal bir ceza olarak azarlama tepkisinin yüksek oranda gerçekleştiği belirlenmiştir. Benzer şekilde Girmen vd. (2006) tarafından yürütülen çalışmada öğretmenlerin en çok kuralları hatırlatma tepkisini gösterdiklerini belirlemiştir. Bunun yanında soru sorma ve sesli uyarma en sık gösterilen diğer tepkilerdir. Ancak farklı olarak azarlama ve ceza tepkilerine çok az başvurdukları ve öğrencinin yakınına gelme, sessizce uyarma, göz teması kurma, görmezden gelme gibi hoşgörülü tepkileri de daha az verdikleri görülmüştür. Bunun

yanında öğretmenlerin öğrencinin neden düzeni bozucu davranışlar edindiğini sorgulamaya yönelik birebir görüşme yöntemini de sınırlı düzeyde kullandıkları belirlenmiştir. Uğurlu vd. (2014) araştırmalarında istenmeyen öğrenci davranışları karşısında öğretmenlerin en sık sözlü uyarı stratejisini, ikinci derece sıklıkta en çok davranışın nedenini araştırma stratejisini ve üçüncü derece sıklıkta en çok aile ile iletişim kurma stratejisini kullandıklarını belirlemiştir. Erdem (2016) istenmeyen öğrenci davranışları karşısında öğretmenlerin en çok davranışın yanlış olduğunu anlatma, kuralları hatırlatma, olumsuz davranışın nedenlerini araştırma yöntemlerini kullandığını, en az olarak ise fiziksel ceza verme, sınıftan çıkarma, fazla ödev verme yöntemlerini kullandıklarını belirlemiştir. Bununla birlikte Arı vd. (2016) yaptıkları araştırmada sınıfta istenmeyen davranışları önlemede öğretmenlerin sıklıkla uyarma, ceza ve eğlendirici öğretim uygulamalarını tercih ettiklerini belirlemiştir. Kılıçoğlu (2015) çalışmasında sınıf öğretmenlerinin genel anlamda, öğrencilerin kişiliklerine müdahale etmeden saygı çerçevesinde uygun yöntemleri seçerek istenmeyen davranışları söndürmeye yönelik gayret gösterdikleri yönünde sonuç bildirmektedir. Kılıçoğlu (2015)'nin araştırmasında elde ettiği sonuçlara göre öğretmenlerin en sık kullandığı stratejiler “olumlu davranış gösteren öğrenciyi örnek göstermek”, “öğrenciyi derse katmaya çalışmak”, “öğrenciyi onore eden sözlerle derse devam etmek” şeklinde sıralanmış, en az sıklıkta kullanılan stratejiler ise “öğrenciye hafifçe dokunmak”, “öğrenciye fiziksel şiddet uygulamak”, “öğrencinin yerini değiştirmek”, “öğrencinin dersi dinleyip dinlememesi ile ilgilenmeyip her hangi bir tepkide bulunmamak” şeklinde sıralanmıştır. Akgün vd. (2011)'nin okul öncesi öğretmenlerini gözlemleyerek yaptıkları çalışmada okul öncesi öğretmenlerinin sınıf içerisinde disiplini sağlamada olumsuz ifadeleri olumlu ifadelerden daha çok kullandıkları belirlenmiştir. Ayrıca, olumsuz ifadeler kullanan öğretmenlerin daha çok ön lisans mezunu oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Sadık ve Arslan (2015) öğretmenlerin uyarma ve ceza verme yöntemlerini disiplini sağlamada etkisiz bir yöntem olarak tanımlamalarına rağmen sıklıkla kullanmaya devam ettiklerini belirlemiştir. Daha etkili bulunan yöntemler ise derste değişiklik yapma, kuralları öğrencilerle birlikte belirleme ve öğrenciye sevgi gösterme olarak belirlenmiştir.

Yapılan araştırmalar istenmeyen davranışlarla baş etmeye yönelik önerileri de içermektedir. Pehlivan (2012) araştırmasında olumlu ya da olumsuz da olsa bir dönüt verilmesinin öğrencilerin derse güdülenmelerini artırdığı, ilgisiz kalmanın ise başarı güdüsünü düşürdüğü sonucuna ulaşmıştır. Bu nedenle derslerde öğretmenlerin çocuğun genel eğitimini ilgilendiren tutum ve davranışlara tepkisiz kalmamalarını, verdikleri tepkileri saygı temeline dayandırmalarını, çocuğu cesaretlendirecek türde tepkiler vermelerini önermiştir. Onur Sezer ve Özyürek (2015) sınıfta disiplin sorunlarının çözülmesinde ödül kullanımının

öğrencilerin uygunsuz davranışlarını azalttığını belirlemişlerdir. Ancak, Gündüz ve Balyer (2011) ödülün dışsal bir güdüleyici olduğunu ve öğrenmeye dair merak, ilgi, içsel motivasyon ve sebatı olumsuz etkilediğini belirtmektedirler. Bunun yanında ceza yönteminin, öğrenme ortamlarında sürekli ve olumlu bir sonuç vermediğini; cezanın öğrencileri korkutup içlerine kapanmalarına neden olduğunu; kin, öfke ve intikam hisleri beslemelerine neden olduğunu belirtmişlerdir. Uğurlu vd. (2014) ise cezanın istenmeyen davranışla baş etmede kullanılacak en son yöntem olması gerektiğini belirtmişlerdir. Nitekim Pehlivan (2012)'ın yaptığı araştırmanın sonuçlarına göre öğrencilerin eğitim ortamlarında cezayı olumsuz olarak nitelendirdikleri ve bununla birlikte öğretmenlerin bir kısmının ve öğrencilerin birçoğunun disiplin kavramını da olumsuz olarak nitelendikleri çünkü ceza ile disiplini ilişkilendirdikleri görülmüştür.

Demir vd. (2012)'nin yaptığı bir çalışmada ise öğretmen adaylarının ceza uygulamalarına yönelik eğilimlerinin yüksek olduğu ve sınıf içi disiplini oluşturmada cezayı etkili bir araç olarak gördükleri belirlenmiştir. Gündüz ve Balyer (2011: 20) ödül ve cezanın geleneksel disiplin anlayışını temsil ettiğini ifade etmişler ve bu süreçlere ilişkin olarak şu tespitlerde bulunmuşlardır:

“Günümüzde ödül ve cezaya dayalı disiplin yöntemleri önemli ölçüde geçerliliğini yitirmiştir. Her iki disiplin aracı da uzun dönemli iç disiplini geliştirmede etkili olamamıştır. Buna rağmen, çocukların yaşamları ceza ve gözdağıya da ödül ve ödül sözü verilmesi ile denetlenip yönlendirildiği sürece, onlar çocuk kalmaya tutsak edilecek, kendi davranışlarının sorumluluğunu almayı öğrenemeyecek kısacası büyüyeceklerdir”.

Uyarma, korkutma, ceza gibi uygulamalar geçici ve kısa süreli çözümlerdir. Bunun yerine öğrencilere sorumluluk verme, olumsuz davranışları olduğunda ders sonunda bire bir görüşme, hep olumsuz davranışları görmek yerine olumlu olanları da görüp takdir etme, küçük hataları görmezden gelme, sınıfta kuralları öğrencilerle birlikte koyma, ailelerle olumlu iş birliğine gitme, rehberlik servisinden faydalanma gibi yöntemlerin daha faydalı olduğu söylenebilir (Şahin ve Arslan, 2014).

Başka bir çalışmada Sadık ve Aslan (2015) elde ettikleri sonuçlara dayalı olarak öğretmenlere sağlanacak hizmet içi eğitimlerin öğrenciyi tanımaya, öğrenci merkezli öğretim yöntem ve teknik bilgisine, sınıfta güdülenmeyi sağlamaya, aileyle iş birliği yapmaya, önleyici disipline ve öğrenciyi davranışının sorumluluğunu almaya teşvik eden disiplin stratejilerine yönelik uygulama ağırlıklı olmasının önemini belirtmektedir. Şahin ve Adıgüzelli (2015) tepki vermek yerine önleyici disiplinin öneminden hareketle sınıf içinde öğrencilerden istenmeyen davranış göstermelerini beklemek ve bu davranışlar ortaya çıktıktan sonra çözüm seçeneklerini düşünmek yerine, istenmeyen davranış

şın ortaya çıkmadan önce önlenmesi ya da etkisinin azaltılmasının daha etkili bir yöntem olacağını savunmuşlardır. Bu yönde Uğurlu vd. (2014)'nin öğretmenlerin derse hazırlıklı gelmesi yönündeki önerisi dikkate alınabilir. Derse hazırlıklı gelinmediğinde istenmeyen davranışlar ortaya çıkabilir ve bunların önlenmesi derste zaman kaybına yol açabilir. Nitekim Yılmaz (2008) yaptığı araştırmada öğrenmeye ayrılan zamanın öneminden bahsetmiş, disiplini sağlamak için harcanan zamanın kısaltılması için gerekli tedbirlerin sınıf içinde alınmasını önermiştir. Ayrıca disiplini sağlamada öğretmenin iletişim dili ve yaklaşımının çok önemli olduğu söylenebilir. Öğretmenlerin öğrencilere karşı hoşgörülü ve saygılı davranmaları, onları koşulsuz kabul etmeleri (Akgün vd., 2011; Habacı vd., 2013; Turhan ve Yaraş, 2013; Sadık ve Aslan, 2015), onlara ben diliyle hitap etmeleri (Habacı vd., 2013; Uğurlu vd., 2014; Gordon, 2015) disiplini sağlamada etkili olan olumlu nitelikte iletişim dili olarak kabul edilmektedir.

Tüm bu araştırmalar sınıf ortamında davranış değiştirmeye yönelik olarak verilen tepkilerin ve alınan önlemlerin ne derece önemli olduğunu bize göstermektedir. Bu nedenle sınıfta öğretmenlerin istenmeyen davranışların önlenmesinde kullandıkları yöntemlerin neler olduğunu belirlenmesi önem taşımaktadır. Literatür incelendiğinde genel olarak istenmeyen öğrenci davranışları ve bunlara verilen tepkiler üzerinde odaklanıldığı görülmektedir. Ancak verilen tepkilerin istenmeyen davranışı ortadan kaldırmada etkili olup olmadığına ilişkin yeterli sayıda araştırmaya rastlanmamaktadır. Bu araştırmada öğretmenlerin verdikleri tepkiler, aldıkları önlemler yanında bu tepkilerin ve önlemlerin etkililiğine ilişkin öğretmen görüşlerine de yer verilmiştir. Öğretmenlerin öğrencilerle olan iletişiminin yönü ve niteliği konusunda bilgi verecek olan bu araştırmanın verilen tepkilerin etkililiği konusunda da literatüre katkıda bulunacağı düşünülmektedir. Özetle bu araştırma, öğretmenlerin aldıkları önlemlerin ve verdikleri tepkilerin etkililiğinin belirlenmesi ve sınıfta disiplinin sağlanmasına yönelik daha etkin stratejilerin geliştirilmesine rehberlik edecek türde veriler sağlayabilecek olması bakımından önemli görüldüğü söylenebilir. Bu nedenle bu araştırmada aşağıda yer alan araştırma sorularına yanıt aranmıştır:

1. Öğretmenlerin sınıfta sıklıkla karşılaştıkları istenmeyen davranışlar nelerdir?
2. Öğretmenlerin, istenmeyen davranışların nedenleri ile ilgili görüşleri nelerdir?
3. Öğretmenler sınıflarında istenmeyen davranışların gerçekleşmemesi için ne tür önlemler almaktadırlar?
4. Öğretmenler sınıflarında istenmeyen davranışlara karşı ne tür tepkiler vermektedirler ve bu tepkilerin etkililiği konusundaki görüşleri nelerdir?

5. Öğretmenlerin istenmeyen davranışlarla baş etmeye yönelik hizmet içi eğitim ihtiyaçları var mıdır?

YÖNTEM

Araştırma Deseni

Bu araştırma nitel araştırma desenlerinden durum çalışması esas alınarak gerçekleştirilmiştir. Durum çalışması bir duruma ilişkin etkenlerin bütüncül bir yaklaşımla ele alındığı ve bu yolla duruma ilişkin sonuçların ortaya konulmasının amaçlandığı bir araştırma desendir (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Bu çalışmada öğretmenlerin gözlemledikleri istenmeyen öğrenci davranışları ele alınmış ve bu davranışlara yöneltilen tepkiler, tepkilerin etkililiği, alınan önlemler ve hizmet içi eğitim ihtiyacı boyutlarıyla var olan durum betimlenmeye çalışılmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 2016-2017 bahar döneminde Konya ili merkez ilçelerinde görev yapmakta olan ilkökul 3 ve 4. sınıf öğretmenleri oluşturmaktadır. Çalışma grubu amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüte dayalı örnekleme yöntemine dayalı olarak seçilmiştir. Ölçüt örnekleme yöntemi “önceden belirlenmiş bir dizi ölçütü karşılayan bütün durumların çalışması” (Yıldırım ve Şimşek, 2006) olarak tanımlanmaktadır. Bu çalışmada çalışmaya katılacak öğretmenlerin 3 veya 4. sınıf öğretmeni olması temel ölçüt olarak belirlenmiştir. 3 ve 4. sınıf öğretmenlerinin sınıfı ve öğrencileri daha iyi tanımaları ve belirgin bir sınıf yönetimi anlayışına sahip olabilecekleri düşünüldüğünden araştırmaya belirtilen öğretmen grubu dâhil edilmiştir. Araştırmada 15 kadın ve 5 erkek olmak üzere toplam 20 öğretmen ile görüşülmüştür. Öğretmenlerden 9 tanesi özel okullarda, 11 tanesi devlet okullarında çalışmaktadır. Öğretmenlerin kıdemleri 15 ile 43 yıl arasında değişmektedir. Öğretmenlere çalışma hakkında bilgi verilmiş ve gönüllü öğretmenlerle görüşmeler yapılmıştır. Araştırmada örnekleme çeşitliliği sağlamak amacıyla hem devlet hem de özel okul öğretmenleri ile görüşülmüş, bununla birlikte farklı okul türlerinden elde edilen verilerin karşılaştırmalı olarak incelenmesi amaçlanmamıştır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada verilerin toplanmasında yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme, sorulması istenen soruların önceden hazırlandığı ancak görüşmenin akışında araştırmacıya değişiklik yapma esnekliği sağlayan ve bu yönüyle eğitimbilim alanında kullanılması oldukça uygun bir görüşme tekniğidir (Türnüklü, 2000). Araştırma sorularının oluşturulmasında ilgili literatür ve araştırmanın amacı temel alınmıştır. Ayrıca araş-

tırma soruları uzman görüşleri doğrultusunda geliştirilmiş ve üç öğretmen ile görüşme formunun denenmesi amacıyla pilot uygulama yapılmıştır. Pilot uygulama sürecinde herhangi bir sorunla karşılaşılmamıştır.

Verilerin Toplanması

Verilerin toplanması 2016-2017 eğitim öğretim yılı bahar döneminde her iki araştırmacının katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler Konya İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden gerekli resmi izinler alındıktan sonra gönüllü öğretmenlerle boş ders saatlerinde yapılmış ve öğretmenlerden izin alınarak ses kayıt cihazıyla kaydedilmiştir. Görüşmeler ortalama 20-25 dakika arasında sürmüştür.

Verilerin Analizi

Araştırmada veriler içerik analizi kullanılarak analiz edilmiştir. İçerik analizinde Yıldırım ve Şimşek (2006) tarafından belirtilen dört aşama (verilerin kodlanması, temaların bulunması, kodların ve temaların düzenlenmesi ve bulguların tanımlanması ve yorumlanması) takip edilmiştir. Veriler önceden belirlenen ana temalar çerçevesinde kodlanmıştır. Kodlama esnasında ortaya çıkan yeni kodlar listeye eklenerek kodlamalar tamamlanmıştır. Yıldırım ve Şimşek (2006) genel bir çerçeve içerisinde yapılacak olan kodlamada genel temaların önceden belirlenebileceği ve ayrıntılı kodların verilerin incelenmesi sonrasında ortaya çıkacağını ifade etmektedir. Verilerin kodlanması sürecinde iki araştırmacı birlikte çalıştığından kodlama benzerlik ve farklılıklarını gösteren kodlama güvenilirliği hesaplanmıştır. Kodlayıcılar arası güvenilirliğin elde edilmesinde Miles ve Huberman (1994) tarafından belirtilen güvenilirlik formülü (Güvenirlik = Görüş birliği / (Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı) x 100) kullanılmıştır. Yıldırım ve Şimşek (2006) en az %70 düzeyinde bir güvenilirlik yüzdesinin elde edilmesi gerektiğini belirtmektedir. Bu araştırmada kodlama güvenilirlik yüzdesi 0.90 olarak bulunmuştur. Verilerin analizi ile elde edilen kodlar belirli kategoriler altında toplanarak ana temalara son şekli verilmiş ve alt temalar oluşturulmuştur. Tema, alt tema ve kodlar tablolar halinde frekans değerleri verilerek ve ayrıntılı bir biçimde sunulmuştur. Bulguların sunulmasında doğrudan alıntılarla öğretmen görüşlerine sıkça yer verilmiştir. Son aşamada bulgular araştırmacılar tarafından yorumlanarak sonuçlar elde edilmiştir.

Geçerlilik ve Güvenirlik

Araştırmada inandırıcılık (iç geçerlik) sağlanabilmesi için her görüşme sonunda araştırmacılar tarafından görüşme verileri özetlenmiş ve katılımcıdan teyit etmesi istenerek katılımcı teyidi sağlanmıştır. İnandırıcılığın sağlanabilmesi için ayrıca sorularının oluşturulması, verilerin analizi ve raporlaştırma aşamaları süreçlerinde uzman görüşlerine başvurulmuştur. Aktarılabilişliğin (dış geçerlik) sağlanabilmesi için verilerin ayrıntılı olarak ve açık bir biçimde be-

timlenmesine çalışılmıştır. Ayrıca bulgular bölümünde öğretmenlerin görüşlerine doğrudan, herhangi bir değişiklik yapılmaksızın sıklıkla yer verilmiştir. Bunun yanında araştırma sürecinin her aşaması ayrıntılı olarak açıklanmaya çalışılmıştır. Ayrıca araştırmada amaçlı örneklem kullanılması yoluyla dış geçerliliğin sağlanmasına katkıda bulunulmuştur. Araştırmada tutarlığın (iç güvenilirlik) sağlanması amacıyla görüşme formunun oluşturulması, toplanması ve analizi aşamalarında uzman görüşü alınmıştır. Ayrıca görüşmeler iki araştırmacının katılımıyla gerçekleştirilerek araştırmacılardan birinin yapılan görüşmelerin benzer şartlar altında gerçekleştirilebilmesinin denetlemesi sağlanmaya çalışılmıştır. Bunun dışında kodlama güvenilirliği hesaplanarak (0.90) verilerin kodlanmasında tutarlılık denetlenmeye çalışılmıştır. Teyit edilebilirlik (dış güvenilirlik) sağlanması amacıyla elde edilen tema, alt tema ve kodların ham verilerle karşılaştırması yönünde uzman görüşüne başvurulmuştur.

BULGULAR

Bu bölümde her bir araştırma sorusuna ilişkin bulgular tema, alt tema ve kavramlara yer verecek şekilde tablolar halinde sunulmuştur. Bulgular ile ilgili öğretmen görüşlerinden bazıları aynen alınarak sunulmuştur.

Birinci Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular

Birinci araştırma sorusu “Öğretmenlerin sınıfta sıklıkla karşılaştıkları istenmeyen davranışlar nelerdir?” şeklinde ifade edilmişti. Bu araştırma sorusuna ilişkin bulgular Tablo 1’de sunulmaktadır.

Tablo 1: Öğretmenlerin Sınıflarında Sıklıkla Karşılaştıkları İstenmeyen Davranışlar

Tema	Alt temalar	Kavramlar	f
İstenmeyen Davranışlar	Ders akışını bozma	Söz almadan konuşma	15
		Anlamsız sesler çıkarma	9
		Dikkat dağıtıcı hareketler yapma	10
		Bağırarak konuşma	5
	Derse ilgisizlik	Derse hazırlıksız gelme ve ödev yapmama	17
		Derste başka işlerle uğraşma	18
	İletişim bozuklukları	Başkasının sözünü kesme	8
		Tartışma, kavga etme, şiddet	8
		Şikâyet etme	12
		Bireysel farklılıklara ve fikirlere saygısız davranma	4
		Gruplaşma ve ayrımcılık	6
		Her şeye ağlama	2
	Diğer	Dağınıklık	3
		Sınıf ve okul kurallarını ihlal etme	4

Tablo 1’de görüldüğü gibi sınıf içerisinde öğretmenlerin istenmeyen olarak nitelendiği davranışlar incelendiğinde çoğunlukla ders akışını bozan, öğrencilerin derse ilgisizliği ve iletişim bozukluklarından kaynaklanan problemlerden bahsettikleri görülmektedir. Ders akışını bozan davranışlar içerisinde en yüksek frekansla söz almadan konuşma, dikkat dağıtıcı hareketler yapma davranışlarını belirttikleri görülmüş, ayrıca anlamsız sesler çıkarma ve bağırarak konuşma davranışları da olumsuz davranışlar olarak nitelendirilmiştir. Derse ilgisizlik ile ilgili olarak öğretmenlerin çoğunun derse hazırlık ve ödev yapmadan gelme ile ders sırasında başka işlerle meşgul olma davranışlarını olumsuz olarak belirttikleri görülmektedir. Bunun yanında öğretmenler iletişim kaynaklı birçok istenmeyen davranışı ifade etmişlerdir. Bunlar içerisinde en yüksek frekansa sahip istenmeyen davranışların şikâyet etme, başkasının sözünü kesme, tartışma, kavga ve şiddetli içerikli davranışlar olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca gruplaşma ve ayrımcılık, bireysel farklılıklara ve fikirlere saygısız davranma, her şeye ağlama davranışlarından olumsuz davranış olarak söz ettikleri görülmüştür. Bunların dışında bazı öğretmenler tarafından dağınıklık istenmeyen davranış olarak nitelendirilen diğer bir davranış türüdür.

Ö6. *İstenmeyen davranış şekillerinden sınıfta karşılaştığım çocukların kendi aralarında tartışmaya girmesi. Siz bir konu hakkında fikirlerini almak için öğrenciye söz verirsiniz. Öğrenci kendi fikrini söylerken yanındaki arkadaşının ona direk müdahale etmesi. İşte sen yanlış söylüyorsun, işte öyle değil, sen ne biliyorsun ki gibi sözel olarak*

çocuğa müdahale etmesi. Bu da tabii şeyden kaynaklanabilir. Kişisel farklılıklara saygı çerçevesinde daha o bilincin oluşmaması.

Ö18. Çocukların davranışlarının doğurabileceği sebep ve sonuçlar hakkında pek bir fikirleri yok. Yani bir kişiye ayrımcılık veya bir kişiyi aralarına almama gibi bir davranışın aslında ne anlama geldiği hakkında pek bir fikirleri olmadığından bu sonuçlar üzerinde çocukları bilgilendirmek lazım. Empati kurmak konusunda biraz yetersizler.

Ö2. Derse giriş yaptıktan ve motivasyonu sağladıktan sonra tam sessizlik sağlayıp hâkimiyet elde edip etkinliği veya çalışmayı anlatırken bir anda işte öğrencinin ayağa kalkması çöp atmak veya başka bir nedenden dolayı, anlamsız ses çıkarması, bütün ortamın sakinliğini bozması olumsuz davranıştır en çok karşılaştığımız sınıfta. Sınıf ortamında sınıf kuralları veya okul kuralları dediğimiz şeyler var ya bunlara uyum sağlamadıkları zaman özellikle birbirlerine karşı fiziksel şiddete varan etkileşimler bunlar olumsuz davranışlar olarak görüyoruz. Birazcık küfür etmeleri, birbirlerine yüksek sesle bağırmaları, klasik okul ve sınıf davranışlarına uymayan durumlar bizim için olumsuz davranışlar oluyor.

Ö4. Ders esnasında en çok sınıfın dersin bölünmesine neden olan çocuklar, gürültü eden, tuhaf sesler çıkaran, olumsuz davranışlarda bulunan çocuklar. Özellikle ders esnasındakiler en olumsuz davranışlar. Bunun haricinde de arkadaşlarının canını yakan, huzursuzluk yaratan çocuklar, bunlar zaten genellikle aynı çocuklar.

Ö3. Çocukların olur olmaz konuşması. Bu artık özgüven deniliyor da özgüven değil bu. Bu küçük yaşta da başlıyor gerçekten. Ağzı olan herkes konuşuyor yani. Doğru ya da yanlış. Hani yerine göre ve zamanına göre konuşursanız değerlidir diyorum çocuklara ama yok çok fazla aşırı derecede konuşma var. Yerli yersiz çok konuşuluyor. En fazla gerçekten yerli yersiz çok konuşma beni çok rahatsız ediyor. Sus sus sus demekten dersin bayağı bir zamanı geçiyor.

Ö13. Kurallara karşı gelme çok oluyor. Bence birinci sınıftan itibaren kurallar kademeleli olarak oluşturulmalı. Parmak kaldırmadan hemen cevabı söylemek istiyor öğrenci.

İkinci Araştırma Sorusuna Yönelik Bulgular

İkinci araştırma sorusu “Öğretmenlerin, istenmeyen davranışların nedenleri ile ilgili görüşleri nelerdir?” şeklinde ifade edilmişti. Bu araştırma sorusuna ilişkin bulgular Tablo 2’de sunulmaktadır.

Tablo 2: İstenmeyen Davranışların Nedenleri ile İlgili Öğretmen Görüşleri

Tema	Alt temalar	Kavramlar	f
Nedenler	Sınıf yapısından kaynaklanan nedenler	Kalabalık sınıflar	3
		Sınıfın fiziki şartları	3
		Heterojen sınıf yapısı (özel eğitim, nakil, disleksi, diğer)	12
	Öğrencilerden kaynaklanan nedenler	Medya araçlarının aşırı kullanımı	17
		Dikkat eksikliği	5
		Duygu ve empati eksikliği	6
		Paylaşma duygusunun olmaması	6
		Kişisel farklılıklara saygının olmaması	3
		Aşırı özgüven	5
		Sorumluluk sahibi olmama	4

Öğretmenlerle yapılan görüşmeler incelendiğinde olumsuz davranışların sınıf yapısından kaynaklanan nedenler ve öğrencilerden kaynaklanan nedenler başlıkları altında toplandığı görülmektedir. Sınıf yapısından kaynaklanan nedenler içerisinde öğretmenlerin büyük bir kısmı heterojen sınıf yapısını ve bir kısmı da kalabalık sınıfları ve sınıfın fiziki şartlarını neden olarak göstermişlerdir. Heterojen sınıf yapısından kastedilenler genellikle özel eğitim gereksinimli öğrencilerin sınıfa dâhil edilmesi, nakil öğrencilerin sınıfa sonradan gelmesi, sınıfta farklı sosyoekonomik düzeyde öğrencilerin bulunması olarak belirlenmiştir. Aşağıda öğretmen görüşlerinden doğrudan alıntılara yer verilmiştir:

Ö1. *Disleksi öğrencim tek başına oturur. Rahatsızlığından dolayı dağınıklığı çok fazladır sınıfta. Derslerle pek ilgilenmez ama dersi dinlemiş olur. Özellikle matematik dersinde beni hiç dinlemez. Sürekli el işleriyle uğraşır, yap sök gibi etkinlik getirir sınıfa. Ama dersini de bir taraftan dinlemiş olur. Değişik bir çocuk!*

Ö2. *Sınıfın kalabalık olması sınıfa hâkimiyeti veya gürültü açısından biraz daha olumsuz etkiliyor. 24 veya 25 kişi olsa yeter.*

Ö8. *Sınıfımda öğrenme güçlüğü olan, hiperaktif ve üstün yetenekli diyebileceğim öğrenciler var. Bu öğrencilerin sayısı çok olunca öğretmene ekstra yük getiriyor. Bireyselleştirilmiş eğitim programları uygulanıyor.*

Ö18. *Sınıfların fiziki düzeni şu anki nesile göre ayarlanmalı bence. Sınıflar üç boyutlu dizayn edilmeli ilgilerini çekecek şekilde. Böyle normal düzende artık çocukların ilgisini çekmiyor ki.*

Öğretmenler sınıfta istenmeyen davranışlarla ilgili olarak öğrencilerden kaynaklanan bazı nedenlerden de söz etmişlerdir. Bu nedenler içerisinde medya araçlarının aşırı kullanımı en yüksek frekansa sahip neden olarak belirlenmiştir.

tir. Bunun dışında duygu ve empati eksikliği, dikkat eksikliği, paylaşma duygusunun olmaması, aşırı özgüven ve sorumluluk sahibi olmama istenmeyen davranışların diğer nedenleri arasında gösterilmiştir. Ayrıca kişisel farklılıklara saygının olmaması öğretmenler tarafından tablo 1 de görüleceği gibi hem olumsuz davranış olarak nitelendirilmiş hem de nedenler arasında gösterilmiştir. Aşağıda nedenlere ilişkin bazı öğretmen görüşleri aynen aktarılmıştır:

Ö1. ... konu hakkında fikirlerini almak için öğrenciyeye söz verirsiniz, öğrenci kendi fikrini söylerken yandaki arkadaşının ona direk müdahale etmesi, işte sen yanlış söylüyorsun böyle değil, sen ne biliyorsun ki gibi sözel olarak çocuğa müdahale etmesi, bu da tabii öğrencinin şeyden kaynaklanabilir kişisel farklılıklara saygı bilincinin oluşmaması anlamına gelebilir. ... Değerler eğitimi adı altında biz bunu yapıyoruz ama maalesef bu da yeterli bir sonuca ulaşmıyor. Sınıf içerisinde olumlu davranışlardan örnek vererek mesela çocuğun fikrini doğru veya yanlış kaygısına düşmeden söylemesi, arkadaşıyla ilgili herhangi bir eksikliğinde yardım etmesi, sınıfta sosyoekonomik durumu düşük olan öğrenci kesimi var mesela onları dışlamaması ve oyunlarına katması gibi davranışlar için eğitim için olumlu davranışlardır.

Ö8. Olumsuz davranışların en büyük nedenlerinden biri bence teknolojinin aşırı derecede öğrenciler tarafından kullanılması. Öğrenciler aşırı tablet, bilgisayar kullanıyor evde, sınırsız yani. Bundan dolayı da odaklanma problemleri, dikkat dağınıklığı oluyor öğrencilerde. O kadar çok negatif etkisi var ki. Duygu eksikliği mi desem, empati kuramama gibi yani.

Ö16. ... Şimdi artık tek çocuk çok eskisi gibi değil. Kardeş olmayınca çocuk paylaşmayı bilmiyor işte, öğrenmiyor. Okulda da öyle davranıyor. Hiçbir şeyini paylaşmak istemiyor.

Ö10. Aşırı özgüven duyan çocuklar sınıfta en çok sorun yaratıyor. Bunlar sevgisiz acımasız öğrenciler. Özgüven adına bazı öğrenciler kuralsız, düzensiz yetiştirilmesi öğrencilerde davranış problemlerine neden oluyor. Birbirlerine karşı o kadar acımasızlar ki. Yanlışı hoş görmüyorlar. Bir de ipad ve bilgisayara bağlı yetişiyorlar. Sorumluluk yüklenmeden yetişiyorlar.

Üçüncü Araştırma Sorusuna Yönelik Bulgular

Üçüncü araştırma sorusu "Öğretmenler sınıflarında istenmeyen davranışların gerçekleşmemesi için ne tür önlemler almaktadırlar?" şeklinde ifade edilmişti. Bu araştırma sorusuna ilişkin bulgular Tablo 3'de sunulmaktadır.

Tablo 3: Öğretmenlerin İstenmeyen Davranışlara Karşı Aldıkları Önlemler

Tema	Alt temalar	Kavramlar	f
Alınan Önlemler	Sınıf ve okul kuralları	Öğrencilerle birlikte kuralların belirlenmesi	20
		Kuralların hatırlatılması	17
	Fiziki şartların düzenlenmesi	Yer değişikliği yapılması	12
		Öğrenme güçlüğü olanların öne alınması	3
	İletişimsel tedbirler	Öğrencilere hoşgörülü ve demokratik davranma	4
		Veli öğretmen iletişimi	18
		Rol model olma	3
	Öğretme ve öğrenme sürecinin düzenlenmesi	Rehberlik dersinde eğitim verme	8
		Yöntem çeşitliliğinin arttırılması	2
		Sınıf içinde olumlu davranışlara yönelik etkinlikler yapma	2

Öğretmenler yapılan görüşmelerde olumsuz davranışlarla karşılaşmamak için bazı önlemler aldıklarını belirtmişlerdir. Bu önlemlerin sınıf ve okul kuralları, fiziki şartların düzenlenmesi, iletişimsel tedbirler, öğretme ve öğrenme sürecinin düzenlenmesi başlıkları altında yer aldığı görülmektedir. Buna göre sınıf ve okul kuralları ile ilgili olarak görüşülen öğretmenlerin tümünün öğrencilerle birlikte sene başında kuralların oluşturulması sürecinde yer aldıkları belirlenmiştir. Ayrıca öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu oluşturulan bu kuralları öğrencilere zaman zaman hatırlattıklarını belirtmişlerdir. Örnek öğretmen görüşlerinden doğrudan alıntılar aşağıda sunulmuştur:

Ö19. *Sene başında biz öğrencilerle beraber sekiz tane kural belirledik. Tek tek belirleyip yazdık. Bütün öğrencilere imzalatırdım. Dosyamda duruyor hala. Unuttukları zaman çıkarıp şöyle bir beş dakika okutturuyorum. Siz söz vermiştiniz bakın burada imzanız var, buna uymanız lazım diyorum. Hatta kapının arkasında da asılı. İşte ben ders anlatırken şöyle bir uğultu olduğunda çıkarıyorum. Kaçınıcı kuralı ihlal ettiniz diye soruyorum, öğretmenim dördüncü kuralı ihlal ettik diyorlar. Sürekli bir bağırpıp çağırma değil de onların bu işin içerisinde olduğunu ve söz verdiklerini sürekli hatırlatmak faydalı oluyor. Bu da bir yere kadar faydalı oluyor.*

Ö6. *Kuralları öğrencilerle beraber ortak hazırlıyoruz. Arkadaşlar nasıl yapalım diyorum. Uymadıkları zaman diyorum bakın siz hazırladınız diyorum.*

Ö8. *Sınıf kuralları ilk başta oluşturuluyor. Sonradan sınıfa nakil gelen öğrencilerle çok sıkıntı yaşıyoruz. Birinci sınıftan itibaren devam eden öğrenciler daha uyumlu oluyor ve bence kurallara daha çok uyuyor. Nakil gelenlerle hep çok uğraşıyoruz. Diğer çocukları da etkiliyorlar hatta çok sıkıntı oluyor.*

Öğretmenler tarafından alınan diğer önlemler arasında fiziki şartların düzenlenmesi yer almaktadır. Öğretmenlerin büyük bir kısmı olumsuz öğrenci

davranışlarını önlemek için fiziki şartların düzenlenmesini bir önlem olarak ifade etmektedirler. Fiziki şartların değiştirilmesi kapsamında büyük oranda öğrencilerin yer değişikliğinin yapıldığı belirlenmiştir. Ayrıca öğrenme güçlüğü olan öğrencilerin ön sıralara alınması diğer bir önlem olarak belirtilmiştir.

Ö20. Sınıf içerisinde sıkıntı çıkaran öğrencilerin yerlerini değiştiriyorum. Özellikle öğrenme güçlüğü olan öğrencileri ön sıralara alıyorum. Çok etkili oluyor bu. Zaten çocuk sıkıntılı, bir de arkaya oturunca iyice kopup gidiyor. Yer değişikliği işe yarıyor gerçekten. Bir de şey yapıyorum. Durumu zayıf öğrenciyi durumu iyi öğrenciyle oturtmaya çalışıyorum bir şeyler kapsın ondan diye.

Ö4. Sıra değiştirme yapıyorum. İdareye hiç göndermedim bugüne kadar ben ama bunu yapan arkadaşlar var. Ama hepsinin süresi çok kısa, kısa süreli çözümler bunlar.

Öğretmenlerin öğrencilerin olumsuz davranışlarını önlemek adına iletişimsel olarak bazı tedbirler aldıkları görülmektedir. Bu tedbirler içerisinde frekansı en yüksek tedbir olarak veli öğretmen iletişimi gelmektedir. Bunun dışında öğrencilere hoşgörülü ve demokratik davranma, rol model olma, rehberlik dersinde eğitim verme alınan diğer önemler olarak ifade edilmiştir. Aşağıda bazı öğretmen görüşlerine yer verilmiştir:

Ö9. Duvara tırmanma gibi olumsuz davranış sergileyen öğrenciler var. En önemlisi bence veliyle iş birliği yapmak. Veliyle iş birliği yapınca her şey daha kolay oluyor. Çocuğu aileyle beraber bütün olarak tanıyarak daha iyi. Bazı öğrencilerde daha uzun zaman gerekiyor. Hakaret ve şiddete asla başvurmuyorum. Sevgi ve şefkatle yaklaşmaya çalışıyorum. Dinleyerek, her iki tarafı dinleyerek suçlamadan tarafsız gözle güvenlerini kazanarak çözmeye çalışıyorum. Öğretim yanında eğitime de önem vererek yani. Tavsiyeler veriyorum. Basit bir meseleyi bile görmezden gelmeden. Görmezden gelmeden o anda çözmeye çalışıyorum. Kaba bir şekilde silgiyi istediğinde arkadaşından uyarıyorum, teşekkür etmek gibi mesela.

Ö10. Öğrencilere sınıf içerisinde adaletli, eşit davranmak çok önemli. Başkan seçiminde, sırada oturmak mesela, her hafta yer değiştiriyorlar sırayla. Dönüşümlü oturmamın daha adil olduğunu düşünüyorum. Adaletli davranmaya çalışıyorum. Öğrenciler özgürce düşüncelerini açıklayabilirler mesela. Tabi bunların dışında veli desteği çok ama çok önemli.

Ö12. Mutlaka kurallar koyulmalı. Güncel hayattan örnekler vererek, kendi yaşantısından örnekler vererek. Sert tepki işe yaramaz. Bakışlarını dahi eşit dağıtamazsan çocuk onu hemen hisseder. Çocuk seni severse düşünce ve duygularını da benimser. Duruşunuz kararlı olmalı önce. Motive ederek olumsuz davranışlar engellenebilir. Sözel ikna kullanarak, sevgi dolu sözler söyleyerek.

Alınan önlemler arasında öğretmen tarafından öğretme-öğrenme sürecinin düzenlemesi de yer almaktadır. Öğretmenler öğretme öğrenme süreci kapsa-

munda yöntemlerin çeşitlendirilmesini bir önlem olarak belirtmişlerdir. Ayrıca diğer bir önlem olarak sınıf içinde olumlu davranışlara yönelik etkinliklerin yapılması gelmektedir.

Ö1. *Disiplin sorunlarıyla karşılaştığımda geçen şey yaptım. Herkese birer kâğıt verdim ve buruşturup benim masama koyun dedim. Masamın üstünde 42 tane a4 kâğıdı buruşmuş olarak duruyordu. Şu an masa sınıf, sizin konuştuğunuz her kelime bir kâğıt ve bu masa kirleniyor dedim. Çocuklara bu şekilde somut şeylerle örnekendirip anlatırsak daha iyi oluyor.*

Ö14. *Öfke kontrolü ile ilgili strateji öğretimi yapıyorum rehberlik saatinde. Bu da öğrencilere yol gösteriyor. Tavsiyelerde bulunuyorum böylece.*

Ö18. *Grup çalışması yaptırıyorum. Grup çalışması dikkat dağınıklığı olan öğrencilerde etkili oluyor.... Bireysel eğitime ve grup çalışmalarına önem verilmeli. Her öğrenciye en az iki dakika ayrılmalı bence...*

Dördüncü Araştırma Sorusuna Yönelik Bulgular

Dördüncü araştırma sorusu “Öğretmenler sınıflarında istenmeyen davranışlara karşı ne tür tepkiler vermektedirler ve bu tepkilerin etkililiği konusundaki görüşleri nelerdir?” şeklinde ifade edilmişti. Bu araştırma sorusuna ilişkin bulgular Tablo 4’de sunulmaktadır.

Tablo 4: Öğretmenlerin İstenmeyen Davranışlara Verdikleri Tepkiler ve Tepkilerin Etkililiği

Tema	Kavramlar	Frekans Değerleri		
		Toplam	Etkili	Etkili değil
Verilen tepkiler ve etkililik	Yüz yüze konuşma	12	8	4
	Yüksek sesle kızma	15	0	15
	Ceza verme	16	4	12
	Derste sözle uyarma	20	2	18
	Göz teması ve mimiklerle uyarma	15	4	11
	Görmezden gelme	4	0	4
	Veli iş birliği	10	8	2
	Ders içi etkinlik	4	2	2
	Sınıfta dolaşma	2	2	0
	Sevgi ve şefkat gösterme	4	4	0
	Kurallara uyunca ödül verme	12	9	3
	Rehberlik servisinden destek	8	4	4

Öğretmenlerin olumsuz öğrenci davranışlarına yönelik göstermiş oldukları tepkiler ve bu tepkilerin etkililiği konusunda görüşleri incelendiğinde tüm öğretmenlerin derslerinde öğrencileri sözlü olarak uyardıkları belirlenmiş ancak

öğretmenlerin büyük kısmının bu tepkinin olumsuz davranışı önlemede etkili olmadığını belirttikleri görülmüştür. Bunun dışında öğretmenlerin çoğunluğunun ceza verme, göz teması ve mimiklerle uyarma, yüksek sesle kızma, yüz yüze konuşma ve ödül verme tepkilerini gösterdikleri belirlenmiştir. Bunların arasında yüz yüze konuşma ve ödül vermeye ilişkin olarak bu tepkileri veren öğretmenlerin birçoğu tarafından etkili olarak nitelendirildiği görülmüştür. Yüksek sesle kızma, ceza verme, göz teması ve mimik kullanma tepkilerinin etkili olmadığına ilişkin görüşler daha fazladır. Ayrıca görüşülen öğretmenlerin yarısı veli işbirliği yoluna gittiklerini belirtmişler ve olumsuz davranışları önlemede etkili olduğunu belirtmişlerdir. Olumsuz davranışlara ilişkin verilen diğer tepkiler ise görmezden gelme, ders içi etkinlik yapma, sınıfta dolaşma, sevgi ve şefkat gösterme, rehberlik servisine başvurma olarak belirlenmiştir. Bu tepkilerin arasında görmezden gelme tepkisinin etkili olmadığı bu tepkiyi veren tüm öğretmenler tarafından ifade edilirken, diğer tepkilere ilişkin olarak olumlu ve olumsuz tepkiler mevcuttur. Aşağıda bu kapsamda bazı öğretmenlerin görüşlerine yer verilmiştir.

Ö1. ... Böyle durumlarda iki tarafı da çağırıyorum. Karşı tarafa fiziksel baskı kuran çocuğa diyorum ki ben şimdi senden güçlüyüm. Ben sana şu anda istemediğin bir şey yapabilir miyim yapamaz mıyım? Senin arkadaşlarına uyguladığını ben sana uygulayabilirim. Sen bana bir şey yapabilir misin, hayır diyor o zaman diyorum ki arkadaşını düşündüğün zaman o da sana bir şey yapamıyor. Senin güçlü olman onu ezebilmen anlamına gelmemesi lazım. Tam tersine onu daha çok koruman lazım diyorum. Öfke kontrolüyle ilgili rehberlik saatlerinde sakın olmaları en azından ona kadar saymaları, öfkemiz geçmediğinde orayı terk etmeniz, size biri fiziksel şiddet uyguladığında aynı şekilde tepki vermemeniz, nöbetçi öğretmen veya öğretmeni bulmanız gibi tavsiyelerle yol göstermeye çalışıyorum. Bu da etkili oluyor mu? İki üç dört kez tekrarlandığında tabii etkisini gösteriyor.

Ö11. Sınıfta olumsuz davranış sergileyen öğrenciyle göz göze gelirim. Sonra rahatsız olur zaten. Kendini biraz toparlıyor. O şekilde etkili oluyor.

Ö2. Benim en çok yaptığım şey birebir konuşmak çocukla. Uzun uzun konuşmak. Bir daha ki sefere takip etmek. İyi gidiyorsun, aferin bak işe yaradı şeklinde şeyler söylemek. Bunun işe yaradığı durumlar oluyor. O zamanlarda önce bir veliyle görüşüyoruz, böyle bir problem yaşadığımızı söylüyoruz, evde bir sıkıntı mı var ne var öğrenmeye çalışıyoruz. Veliden bir dönüt alırsak gerçekten sıkıntı varsa bunu çözebilir miyiz veya çocuğun durumuna daha bir anlayışla yaklaşıyoruz o zaman. Şiddete varan sıkıntı yaşanırsa veli, okul idaresi, rehber öğretmenimiz filan toparlanıp çözüm üretmeye çalışıyoruz. ...Veliyle şöyle görüşmek işe yarıyor. Çocuğunu alsın, şiddet uygulamasın, dövsün değil de; çocukta böyle bir sıkıntıya rastlıyoruz, evle ilgili bir durum var mı, altında başka bir şey yatabilir bunu öğrenmeye çalışıyoruz. Çok da işe yarıyor.

Veli de derliyor toparlıyor kendini. Çocuğuna karşı bakış açısı değişiyor. Bir de veli biz onunla konuşunca arkasını aramaya başlıyor, değişiklik var mı, düzeldi mi hocam diye o şekilde işe yarıyor.

Ö12. Bağırarak çok etkisiz. Ben kendi açımdan fiziksel teması karşıyım, dayaktır şudur budur hiçbir zaman işe yaramaz. Yaramamıştır da. Geçici çözümdür. Hatta şu aralar yüksek sesle bağırdığımda hiç işe yaramadığını düşündüm bunun da gereksiz bir tepki olduğunu. Daha sesimi alçaltarak, daha sabırlı, bire bir yaklaşımla çözebileceğimi anladım. Ben ne kadar sesimi yükseltiyorsam sınıfın da volümü o kadar yükseliyor çünkü. Bunu daha iyi anladım yani.

Ö16. Konuşuyorum. Aileyle konuşuyorum. Mecburen ne deyim mesela bedene çıkacaksa çıkartmıyorum ceza olarak. Yani yapılacak etkinlikten onu mahrum bırakıyorum ki acaba anlar mı ki diye. Pek etkili de olmuyor. O an etkili oluyor sonra ertesi gün yine tekrar ediyor çocuk. Çünkü bu ailede devam ediyor. Anneyle konuşuyorum. Baba beni akşam evde dövdü diyor. Çocuk evde onu görüyor zaten.

Ö4. Yani gerçekten uyarı yetmiyor bu çocuklara. Beş dakika en fazla on dakika sonra çocuk yine aynı şeyi yapıyor. Hakikaten bu tıbbi bir problem midir, yani psikolojik bir problem midir yani sürekli aynı çocuk aynı şeyi tekrarlıyor. Zaman zaman yapma diyorum, zaman zaman bakışımızla uyarıyoruz. Zaman zaman yanına kadar gidip ona yönelip sesimi ona döndürüp ders anlatımında çünkü zaten dersi o bölüyor ben bölmek istemediğim için hani artık ne gerekiyorsa yani. Tabii sözle uyarı da oluyor ama bakışla bir davranışla hareketle, yani yürüyüp onun yanına kadar adımlayıp orda biraz bekleyip ondan sonra derse tekrar devam ediyorum. Ama bunlar yetmiyor yine yapıyor. Yani davranış bozukluğu olsa gerek.

Ö5. Öyle bir durumda büyük bir sabırla işte konuşuyorum. Yanındaki arkadaşımı çok seviyor bak işte yanındaki arkadaşına çok zarar veriyorsun sizi ayırırım diyorum. Yapacağım başka bir şey yok, arkadaşımı sevdiği için susuyorum. O şekilde yani tehdit ediyoruz. Konuştuğum zaman ayırırım diyorum. Biraz işe yarıyor. ... Arkadaşıyla tehdit ediyorum işte en fazla onu yapıyorum. Arkadaşı da biliyor şaka yaptığımı. ... Sürekli susun durun diye aynı hataya düşmek istemiyorum da. Konuşuyorum. Bazen rehberlik dersinde filan susun dersi iyi dinleyin diye konuşuyorum. Şimdi ben üzülüyorum dinlemediğinizde. Bir sınava girince ama siz üzülürsünüz diyorum. Özel olarak yapacak bir şey yok.

Ö2. ... Birinci ikinci ve üçüncü sınıfta sık sık yıldız takma, sticker yani yapıştırma gibi hediyelerle çözmeye çalıştık. Şimdiyse işte bu davranışın nedenini, sonucunu olmadan önce sürekli konuşarak hallediyoruz. ... Bu yaş grubunda illaki yaşanıyor. İlla ki birbirleriyle bir kavga sürüşme yaşanıyor. Yani bunu sığırma indirebileceğimizi ben zannetmiyorum. Robot gibi bir sınıf oluşturamayız. Çocuğun olduğu ortamda bana göre illa ki olacak. Bunu fiziksel şiddete neden olmadan ufak tefek olacak. Olağan şeyler böyle görüyorum ben.

Ö15.... sınıf önünde azarlamak asla işe yaramıyor, sembollerle pekiştireç kullanılıyor, yerinde kullanıldığında işe yarıyor. Ödül cezadan daha önemli ama sürekli ödülleri değiştirmek zorundasınız.

Beşinci Araştırma Sorusuna Yönelik Bulgular

Beşinci araştırma sorusu “Öğretmenlerin istenmeyen davranışlarla baş etmeye yönelik hizmet içi eğitim ihtiyaçları var mıdır?” şeklinde ifade edilmişti. Bu araştırma sorusuna ilişkin bulgular Tablo 5’de sunulmaktadır.

Tablo 5: İstenmeyen Davranışlarla Baş Etmeye Yönelik Hizmet İçi Eğitim İhtiyacı

Hizmet İçi Eğitim İhtiyacı	f
Hizmet içi eğitim almak isterim	4
Hizmet içi eğitim yetersiz	10
Hizmet içi eğitim almak istemem	6

Öğretmenlere sınıfta olumsuz davranışlarla baş etme konusunda “Hizmet içi eğitim almak ister misiniz?” sorusu yöneltilmiş ve verilen cevaplar tablodaki gibi gruplanmıştır. Öğretmenlerin verdikleri cevaplara bakıldığında öğretmenlerin bir kısmının bu konuda istiyorum ya da istemiyorum şeklinde net bir yanıt verdikleri gözlenmiştir. Ancak öğretmenlerin büyük bir kısmının hizmet içi eğitim isteyip yararlanamadığı ya da hizmet içi eğitimden yararlanamadığı için hizmet içi eğitim istemediği belirlenmiştir. Hizmet içi eğitimi yetersiz bulan öğretmen sayısı oldukça fazladır. Öğretmenlerin bu konudaki görüşleri aşağıda aynen aktarılmıştır:

Ö2. Vallahi ben öğretmen olarak her zaman hizmet içi eğitime ihtiyaç duyuyoruz. Öfke kontrolü gibi, değişik teknikleri öğrenebileceğimiz bir eğitim güzel olur.

Ö3. Ben rehberlik hocalarıyla filan da sık sık görüşüyorum. Bir de ben böyle Milli Eğitimin öğrenme güçlüğü olan çocuklara nasıl yaklaşılmalı, çünkü biz bilmiyoruz eğitimini almadık yani, onla ilgili filan da kurlara gittim. Ay inanın kurlar da hiç hep yani akademik mi deniliyor öyle istemiyorum ben. Bana bir videoyu izleteceksin, şöyle bir çocuk vardı şöyle yapacaksın ben öyle istiyorum yani. Hatta kursta da kalktım itiraz ettim. Ben buraya çok istekle geldim çünkü benim böyle öğrencilerim var. Ben onlara nasıl yaklaşacağımı öğrenmek istiyorum dedim. Oda dedi ki hocam ben de görevliyim bana verileni anlatıyorum, ona da bir şey diyemeyiz ama ben dedim çok hayal kırıklığına uğradım. Yani açıyor anlatıyor ben öyle istemiyorum ki. Videolarla anlatım istiyorum. Şöyle bir çocuk vardı şöyle yaptı şu oldu. Öyle yok yani. Teorik bilgiden ben hiçbir şey anlamıyorum. ... Biz uygulama istiyoruz yani uygulama yok.

Ö4. Hizmet içi eğitimlerde şöyle bir sorun var. Ben şöyle bir sunumdan hiç haz etmiyorum öğretmen camiası adına konuşuyorum. Yani oraya slaytı yükle oradan oku. Ya da bana kupkuru bilgi ver. Teorik bir de onu ben de okurum. Bana mesela bir uygulamayla gel. Bence bu sunumlar yetkin insanlara verilmiyor. Mesela bir dönem televizyondan ünlü hocalardan seminer verilmişti. Anlatımları da çok şey ifade ediyor. Ben uygulamaya dönük hatta canlandırılmalı etkinlik olan şeyler daha faydalı. Artık hizmet içi eğitim almak hiç istemiyorum. Yani özel olursa istiyorum. Uygulama varsa istiyorum. Veya geliyor şöyle şöyle sorunlar var diyor ben zaten biliyorum sorunu sen çözüme yönelik bir sunum yap. Yani böyle.

Ö8. Hizmet içi eğitimlerin pek bir faydası olmuyor bence. Yetersiz kalıyor. Teorik bilgi anlatılıyor da anlatılıyor. Bence Türkiye'ye özgü bizim kültürel yapımıza uygun uygulamalarla eğitim verilmeli. Yoksa başka ülkeye göre hazırlanmış şeyler bir işimize yaramıyor ki.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Öğretmenin dersi etkili olarak işlenmesini ve eğitsel amaçların gerçekleşmesini engelleyen ve sınıftaki diğer öğrencileri olumsuz etkileyen davranışlar istenmeyen davranışlar olarak nitelendirilmektedir (Başar, 2004). Bu araştırma kapsamında sınıf içerisinde öğretmenlerin istenmeyen olarak nitelediği davranışlar incelendiğinde çoğunlukla ders akışını bozan, öğrencilerin derse ilgisizliği ve iletişim bozukluklarından kaynaklanan problemlerden bahsettikleri görülmektedir. Ders akışını bozan davranışlar içerisinde en yüksek frekansla söz almadan konuşma, dikkat dağıtıcı hareketler yapma davranışlarını belirttikleri görülmüş, ayrıca anlamsız sesler çıkarma ve bağırarak konuşma davranışları da bu kapsamda ifade edilmiştir. Derse ilgisizlik ile ilgili olarak öğretmenlerin büyük bir kısmının derse hazırlık ve ödev yapmadan gelme ile ders sırasında başka işlerle meşgul olma davranışlarını olumsuz olarak niteledikleri belirlenmiştir. Bunun yanında öğretmenler iletişimden kaynaklı birçok istenmeyen davranış ile karşılaştıklarını ifade etmişlerdir. Bunlar içerisinde en yüksek frekansa sahip istenmeyen davranışların şikâyet etme, başkasının sözünü kesme, tartışma, kavga ve şiddet içerikli davranışlar olduğu belirtilmektedir. Bunların yanında öğretmenlerin gruplaşma ve ayrımcılık, bireysel farklılıklara ve fikirlere saygısız davranma, her şeye ağlama davranışlarından olumsuz davranış olarak söz ettikleri görülmüştür. Bunların dışında bazı öğretmenler, dağınıklık ile sınıf ve okul kurallarını ihlal etmeyi istenmeyen davranış olarak nitelendirmişlerdir.

Öğretmen görüşleri incelendiğinde olumsuz davranışların sınıf yapısından kaynaklanan nedenler, öğrencilerden kaynaklanan nedenler, aileden kaynaklanan nedenler ve değerler eğitimi ile ilgili nedenler başlıkları altında toplandığı görülmektedir. Alan yazında da benzer bir gruplamanın olduğu görülmek-

tedir. Aydın (1998: 122) istenmeyen öğrenci davranışlarının ortaya çıkmasında “toplumsal çevre, aile, akran grupları gibi sınıf dışı faktörler” gibi unsurların etkili olduğunu belirtmektedir. Başar (2004) sınıf içi istenmeyen davranışların çoğunun kaynağı olarak sınıf dışı etkenleri göstermekte ve sınıf dışı etkenlere öncelik verilerek sınıf içi etkenlerin denetlenmesi gerektiğini belirtmektedir.

Sınıf yapısından kaynaklanan nedenler içerisinde öğretmenlerin büyük bir kısmı heterojen sınıf yapısını ve bir kısmı da kalabalık sınıfları ve sınıfın fiziki şartlarını neden olarak göstermişlerdir. Heterojen sınıf yapısından kastedilenler genellikle özel eğitim gereksinimli öğrencilerin sınıfa yer alması, öğrencilerin sınıfa nakil ile sonradan gelmesi, sınıfta farklı sosyoekonomik düzeyde öğrencilerin bulunması olarak belirlenmiştir. Yiğit (2010)'in “sıra dışı öğrencilerin” çokluğunu istenmeyen davranışları artırıcı etkenler arasında göstermesi bu bulguyu destekler niteliktedir. Bu çalışmada öğretmenlerle yapılan görüşmelerde özel eğitim gereksinimli öğrencilerin sınıf içerisinde istenmeyen davranışa neden olan bir unsur olarak görülmesinin ana nedenlerinden biri öğretmenlerin bu tür öğrencilere karşı nasıl bir yaklaşım sergileyeceklerini tam olarak bilmemeleri olabilir. Nitekim hizmet içi eğitim ihtiyacına yönelik öğretmen görüşlerinde bu tür öğrencilerle ilgili bir eğitim gereksiniminden söz ettikleri görülmektedir. Güner (2011) kaynaştırma sınıflarında çalışan sınıf öğretmenleri ile ilgili yaptığı çalışmada öğretmenlerin sınıf yönetimi konusunda oldukça sınırlı düzeyde bir eğitime sahip olduklarını belirlemiştir. Ceylan ve Yıkmaş (2017) ise benzer şekilde kaynaştırma öğrencileri bulunan sınıf öğretmenlerinin istenmeyen davranışlara yönelik olarak, “farklı pekiştirme tür ve tarifelerinden yararlandıklarını, fakat bilimsel dayanaklara dayanan herhangi bir stratejiyi sistematik bir şekilde uygulayamadıklarını” belirlemiştir. Araştırmalarda eğitim fakültelerinde sınıf yönetimi adı altında işlenen derslerin yeniden ele alınması ve hem alanda çalışan hem de aday öğretmenlerin sınıf yönetimi becerilerinin iyileştirilmesi önerilmiştir. Bu çalışmada heterojen sınıf yapısı yanında sınıfın fiziki koşulları da istenmeyen öğrenci davranışlarına neden olan bir unsur olarak gösterilmiştir. Karaçali (2006) sınıfın yönetimi ve fiziki değişkenlerin öğrenci öğrenmesi üzerinde önemli bir unsur olduğunu belirtmiş ve olumlu fiziksel özelliklerin sağlanması için çeşitli önerilerde bulunmuştur.

Öğretmenler sınıfta istenmeyen davranışlarla ilgili olarak öğrencilerden kaynaklanan bazı nedenlerden de söz etmişlerdir. Bu nedenler içerisinde medya araçlarının aşırı kullanımı en yüksek frekansa sahip neden olarak belirlenmiştir. Radyo ve televizyon üst kurulu (RTÜK, 2013) tarafından çocukların medya kullanma alışkanlıkları üzerine yapılan bir çalışmada öğrencilerin en fazla önem verdikleri iletişim araçlarının kitap, gazete ve dergi olduğu ve bunu sırasıyla internet, bilgisayar/tablet, cep telefonu ve televizyonun izlediği belir-

lenmiş fakat öğrencilerin gün içinde en fazla cep telefonuna zaman ayırdıkları, bunu sırasıyla televizyon, internet, internet dışında bilgisayar/tablet ve son olarak kitap, gazete ve dergi okumanın izlediği belirlenmiştir. Bu durumda öğrencilerin iletişim araçlarına önem verme düzeyleri ile kullanma süreleri arasında paralellik olmadığı tespit edilmiştir. Daha küçük yaş grubunda Gündoğdu vd. (2016) tarafından yapılan çalışmada çocukların gün içinde gereğinden fazla teknolojik aletlerle vakit geçirdikleri belirlenmiş ve bu sürecin gelişimlerinde olumsuzluklara neden olabileceği belirtilmiştir. Kuşkusuz çocukların eğitiminde aile büyük bir öneme sahiptir. Bu nedenle çocukların evdeki eğitim yaşantıları okuldaki davranışlarını büyük ölçüde etkilemektedir. Sadık (2002) tarafından yapılan bir çalışmada öğretmenlerin, öğrencilerin sınıf içindeki problemleri görülen davranışlarından önemli ölçüde aileyi sorumlu tuttıkları belirlenmiştir. Sadık (2002), aile ve çocuk arasındaki kaçınılmaz etkileşim ve ailenin çocuk üzerinde büyük sorumluluğunun olmasının öğretmeni istenmeyen davranışların en önemli nedenlerinden biri olarak aileyi sorumlu tutmaya yönelttiğini belirtmektedir. Bunun dışında duygu ve empati eksikliği, dikkat eksikliği, paylaşma duygusunun olmaması, aşırı özgüven ve sorumluluk sahibi olmama istenmeyen davranışların diğer nedenleri arasında gösterilmiştir. Ayrıca kişisel farklılıklara saygının olmaması öğretmenler tarafından hem olumsuz davranış olarak nitelendirilmiş hem de nedenler arasında gösterilmiştir. Bal (2005) tarafından yapılan bir çalışmada ise disiplin problemlerine neden olarak en sık ailelerin ilgisizliği, olumsuz davranış ve tutumları, televizyon ve diğer medya araçlarında sergilenen şiddet olayları gösterilmiştir. Ailelerin olumsuz davranışlarının ve çocuk eğitimindeki yetersizliklerinin sınıf içi disiplini etkilemesi beklenen bir sonuçtur. Nitekim kişiler arası çatışmaların, şiddet içeren davranışların sergilendiği bir ailede çoğunlukla benzer özellikte bireylerin yetişmesi muhtemeldir. Senemoğlu (2013), Bandura'nın Sosyal Öğrenme Kuramı kapsamında okulöncesi ve ilkökul çağındaki çocukların genellikle anne, baba ve öğretmen gibi yetişkinleri model aldıklarını ve olumlu davranış modellerinin çocuğa olumlu davranış örüntüleri kazandıracaklarını ancak bunun tam tersi olarak çocuğun olumsuz yetişkin davranışlarını da model alabileceğini belirtmektedir. Bu durumda öğretmenlerin ailelerin etkisini göz önünde bulundurmaları, bunun yanında kendilerinin de ilkökul döneminde çocuklar üzerinde etkileyici bir model olduklarının bilincinde olmaları olumlu davranışların kazanılmasında sınıfta daha etkili bir alt yapı oluşturabilir.

Bu araştırma kapsamında gerçekleştirilen görüşmeler sonucunda öğretmenlerin olumsuz davranışlarla karşılaşmamak için bazı önlemler aldıkları belirlenmiştir. Bu önlemlerin sınıf ve okul kurallarının oluşturulması, fiziki şartların düzenlenmesi, iletişimsel tedbirler, öğretme ve öğrenme sürecinin düzenlenmesi başlıkları altında yer aldığı görülmektedir. Buna göre sınıf ve okul ku-

ralları ile ilgili olarak görüşülen öğretmenlerin tümünün öğrencilerle birlikte sene başında kuralların oluşturulması sürecinde yer aldıkları belirlenmiştir. Ayrıca öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu oluşturulan bu kuralları öğrencilere zaman zaman hatırlattıklarını belirtmişlerdir. Yapılan bazı araştırmalarda (Girmen vd., 2006; Erdem, 2016) benzer şekilde öğretmenlerin kuralları hatırlatma tepkisini sıklıkla gösterdikleri belirlenmiştir. Bu bulgu, eğitsel açıdan olumlu bir bulgu olarak nitelendirilebilir. Zira kuralları belirleme literatürde (Tertemiz, 2000; Başar, 2004; Şahin ve Arslan, 2014; Sadık ve Arslan, 2015) en sık sözü edilen ve önerilen yaklaşımlardan biridir. Öğretmenler tarafından alınan diğer önlemler arasında fiziki şartların düzenlenmesi yer almaktadır. Öğretmenlerin büyük bir kısmı olumsuz öğrenci davranışlarını önlemek için fiziki şartların düzenlenmesini bir önlem olarak ifade etmektedirler. Fiziki şartların değiştirilmesi kapsamında büyük oranda yer değişikliğinin yapıldığı belirlenmiştir. Ayrıca öğrenme güçlüğü olan öğrencilerin ön sıralara alınması diğer bir önlem olarak belirtilmiştir. Eğitim ortamlarının fiziksel yapısı ve koşulları denilince akla pek çok unsur gelmektedir. Ancak genel anlamda eğitimde tüm fiziksel koşullar öğrenmeyi önemli ölçüde etkileyen hususlardan biridir (Al Şensoy ve Sağsöz, 2015). Öğretmenlerin öğrencilerin olumsuz davranışlarını önlemek adına iletişimsel olarak bazı tedbirler aldıkları görülmektedir. Bu tedbirler içerisinde frekansı en yüksek tedbir olarak veli öğretmen iletişimi gelmektedir. Bunun dışında öğrencilere hoşgörülü ve demokratik davranma, rol model olma, rehberlik dersinde eğitim verme alınan diğer önemler olarak ifade edilmiştir. Alınan önlemler arasında öğretmen tarafından öğretme-öğrenme sürecinin düzenlenmesi de yer almaktadır. Öğretmenler, öğretme öğrenme süreci kapsamında yöntemlerin çeşitlendirilmesini bir önlem olarak belirtmişlerdir. Ayrıca diğer bir önlem olarak sınıf içinde olumlu davranışlara yönelik etkinlikler gelmektedir.

Öğretmenlerin olumsuz öğrenci davranışlarına yönelik göstermiş oldukları tepkiler ve bu tepkilerin etkililiği konusunda görüşleri incelendiğinde tüm öğretmenlerin derslerinde öğrencileri sözlü olarak uyardıkları belirlenmiş ancak öğretmenlerin büyük kısmının bu tepkinin olumsuz davranışı önlemede etkili olmadığını belirttikleri görülmüştür. Bunun dışında öğretmenlerin çoğunluğunun ceza verme, göz teması ve mimiklerle uyarma, yüksek sesle kızma, yüz yüze konuşma ve ödül verme tepkilerini gösterdikleri belirlenmiştir. Bunların arasında yüz yüze konuşma ve ödül vermeye ilişkin olarak bu tepkileri veren öğretmenlerin birçoğu tarafından etkili olarak nitelendirildiği görülmüştür. Yüksek sesle kızma, ceza verme, göz teması ve mimik kullanma tepkilerinin etkili olmadığına ilişkin görüşlerin daha fazla olduğu görülmüştür. Ayrıca görüşülen öğretmenlerin yarısı veli işbirliği yoluna gittiklerini ifade etmişler ve olumsuz davranışları ortadan kaldırma anlamında etkili olduğunu belirtmişlerdir. Olumsuz davranışlara ilişkin verilen diğer tepkiler ise görmezden

gelme, ders içi etkinlik yapma, sınıfta dolaşma, sevgi ve şefkat gösterme, rehberlik servisine başvurma olarak belirlenmiştir. Bu tepkilerin arasında görmezden gelme tepkisinin etkili olmadığı bu tepkiyi veren tüm öğretmenler tarafından ifade edilirken, diğer tepkilere ilişkin olarak olumlu ve olumsuz görüşlerin mevcut olduğu görülmektedir. Eğitsel açıdan ödül ve özellikle ceza gibi geleneksel davranış değiştirme yaklaşımları çoğunlukla olumlu karşılanmamaktadır. Ancak bu araştırmanın sonuçlarına benzer şekilde alan yazında birçok araştırmada az ya da çok cezanın sınıf ortamlarında birçok öğretmen tarafından kullanıldığını görülmektedir. İlköğretim birinci kademe düzeyinde yapılan bir araştırmada (Yılmaz, 2008) fiziksel şiddet ve cezaya yönelme oranının son derece düşük olduğu ancak duygusal bir ceza olarak azarlama tepkisinin yüksek oranda gerçekleştiği belirlenmiştir. Benzer şekilde Girmen vd., (2006) tarafından yürütülen çalışmada öğretmenlerin az da olsa azarlama ve ceza tepkilerine başvurdukları görülmüştür. Benzer şekilde Erdem (2016), istenmeyen öğrenci davranışları karşısında öğretmenlerin düşük düzeyde de olsa fiziksel ceza verme, sınıftan çıkarma, fazla ödev verme yöntemlerini kullandıklarını belirlemiştir. Bununla birlikte Arı vd. (2016) yaptıkları araştırmada sınıfta istenmeyen davranışları önlemede cezanın öğretmenlerin sıklıkla kullandıkları yaklaşımlardan biri olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Kılıçoğlu (2015) tarafından yapılan bir araştırmada sınıf öğretmenlerinin genel anlamda öğrencilerin kişiliklerine müdahale etmeden saygı çerçevesinde uygun yöntemleri (“Olumlu davranış gösteren öğrenciyi örnek göstermek”, “Öğrenciyi derse katmaya çalışmak”, “Öğrenciyi onurlandıran sözlerle derse devam etmek”) seçmeye dikkat ederek istenmeyen davranışları söndürmeye yönelik gayret gösterdikleri belirlense de aynı araştırmanın diğer sonuçlarına göre en az sıklıkta kullanılan stratejiler olarak “Öğrenciyi hafifçe dokunmak”, “Öğrenciyi fiziksel şiddet uygulamak”, “Öğrencinin yerini değiştirmek”, “Öğrencinin dersi dinleyip dinlememesi ile ilgilenmeyip herhangi bir tepkide bulunmamak” şeklinde tepkiler gösterdikleri de belirlenmiştir. Akgün vd. (2011) tarafından okul öncesi öğretmenlerini gözlemleyerek yapılan çalışmada okul öncesi öğretmenlerinin sınıf içerisinde disiplini sağlamada olumsuz ifadeleri olumlu ifadelerden daha çok kullandıkları ve olumsuz ifadeler kullanan öğretmenlerin daha çok ön lisans mezunu oldukları belirlenmiştir. Sadık ve Arslan (2015), öğretmenlerin uyarma ve ceza verme yöntemlerini disiplini sağlamada etkisiz bir yöntem olarak tanımlamalarına rağmen sıklıkla kullanmaya devam ettiklerini belirlemişlerdir. Daha etkili bulunan yöntemler ise derste değişiklik yapma, kuralları öğrencilerle birlikte belirleme ve öğrenciyi sevgi gösterme olarak belirlenmiştir. Ödül ve ceza genellikle birlikte anılan tepkilerdendir. Literatürde her iki yaklaşımın da eğitim ortamlarında kullanılmamasını öneren kaynaklara rastlandığı gibi ödül yönteminin etkili olduğunu savunan görüş-

lere de rastlanmaktadır. Onur Sezer ve Özyürek (2015), sınıfta disiplin sorunlarının çözülmesinde ödül kullanımının öğrencilerin uygunsuz davranışlarını azalttığını belirlemişlerdir. Buna karşın Gündüz ve Balyer (2011) ödülün dışsal bir güdüleyici olduğunu ancak öğrenmeye dair merak, ilgi, içsel motivasyon ve sebatı olumsuz etkilediğini belirtmektedirler. Ayrıca ceza yönteminin, öğrenme ortamlarında sürekli ve olumlu bir sonuç vermediğini, cezanın öğrencileri korkutup içlerine kapanmalarına neden olduğunu, kin, öfke ve intikam hisleri beslemelerine neden olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca ödül ve cezaya dayalı bir disiplin anlayışının uzun dönemli iç disiplini geliştirmelerine ve çocukların duygusal olarak büyümelerine engel olduğunu savunmaktadırlar. Benzer şekilde Uğurlu vd. (2014) cezanın “istenmeyen davranışla baş etmede en son kullanılacak yöntem” olması gerektiğini belirtmişlerdir. Nitekim Pehlivan (2012)’ın yaptığı araştırmanın sonuçlarına göre öğrencilerin eğitim ortamlarında cezayı olumsuz olarak nitelendirdikleri ve bununla birlikte öğretmenlerin bir kısmının ve öğrencilerin birçoğunun disiplin kavramını da olumsuz olarak nitelendikleri çünkü ceza ile disiplini ilişkilendirdikleri görülmüştür. Demir vd. (2012)’nin yaptığı bir çalışmada ise öğretmen adaylarının ceza uygulamalarına yönelik eğilimlerinin yüksek olduğu ve sınıf içi disiplini oluşturmada cezayı etkili bir araç olarak gördükleri belirlenmiştir. Ada ve Ölçüm (2002) yaptıkları çalışmada öğretmenlerin pozitif disiplin anlayışına sahip olmadıklarını ve geleneksel disiplin anlayışının sonucu olarak ödül ve ceza yöntemine sıklıkla başvurma eğilimi içinde olduklarını belirterek pozitif disiplin konusunda hizmet içi ve hizmet öncesi eğitime ağırlık verilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Pozitif disiplin “çocukları sorumluluk sahibi vatandaşlar olmaya hazırlayan” bir anlayış olarak tanımlanmakta ve bu süreçte karşılıklı saygıya dayanan bir öğretmen öğrenci iletişimi vurgulanmaktadır (Nelsen vd., 2003: 8-10).

Öğretmenlere sınıfta olumsuz davranışlarla baş etme konusunda hizmet içi eğitim almak isteyip istemeyecekleri sorulmuştur. Öğretmenlerin verdikleri cevaplar incelendiğinde öğretmenlerin bir kısmının bu konuda istiyorum ya da istemiyorum şeklinde net bir yanıt vermeyi tercih ettikleri görülmüştür. Ancak öğretmenlerin büyük bir kısmının hizmet içi eğitim almayı istedikleri ancak verilen eğitimlerden yararlanamamaları nedeniyle hizmet içi eğitim almayı istemedikleri belirlenmiştir. Görüşülen öğretmenler içerisinde hizmet içi eğitimi yetersiz bulan öğretmenlerin sayısı oldukça fazladır. Bunun nedeni olarak öğretmenler tarafından da belirtildiği üzere verilen eğitimlerin daha çok teorik bilgiye dayalı olması, alanlarında uzman kişiler tarafından verilmemesi ve önceden hazırlanan sunumların okunması şeklinde monoton bir yöntemle aktarılması gösterilebilir. Bu çalışmada hizmet içi eğitim konusunda elde edilen bulgular ışığında öğretmenlerimizin teorik bilgiye ulaşma

konusunda sıkıntı yaşamadıkları, teorik bilgilerin gerçek sınıf ortamında nasıl kullanılacağı ile ilgili uygulamalı eğitimlere ihtiyaçları olduğu söylenebilir. Benzer şekilde Sadık ve Arslan (2015), öğretmenlere verilecek disiplin sağlama stratejileri hakkındaki eğitimlerin daha çok uygulama ağırlıklı olmasının öneminden bahsetmektedirler. Ada ve İnce (2012) ise özellikle MEB'e bağlı okullarda görev yapan yönetici ve öğretmenlere sınıf yönetimi ile ilgili hizmet içi eğitimlerin düzenlenmesi ve öğretmenlerin sınıf içerisindeki disiplin uygulamaları ile ilgili denetimlerin artırılmasının gerektiği yönünde görüş bildirmektedirler. Başka bir araştırmada Can ve Baksi (2014) öğretmenlere sınıf yönetimi konusunda seminerler ve hizmet içi eğitimler yoluyla uzman desteğinin sağlanması konusunda benzer görüş bildirmektedirler.

Özetlemek gerekirse bu araştırmadan elde edilen bulgulara göre öğretmenlerin ders akışını bozma, derse ilgisizlik gösterme, iletişim bozuklukları gösterme gibi davranışları olumsuz olarak niteledikleri, bunların nedenlerini çoğunlukla heterojen sınıf yapısına, medya araçlarının aşırı kullanımına ve ailelerin eğitim seviyelerinin düşük olmasına bağladıkları belirlenmiştir. İstenmeyen davranışı önlemekte görüşülen öğretmenlerin tamamının sınıf kuralları oluşturdukları belirlenmiştir. Bunun yanında sınıfın fiziki koşullarının değiştirilmesi ve aileler ile görüşülmesi en sık alınan önlemler arasında gösterilmektedir. Öğretmenlerin verdikleri tepkiler çok çeşitlilik gösterse de en sık olarak derste sözle uyarma tepkisinin verildiği, bu tepkiyi sıklık bakımından sırasıyla ceza verme, yüksek sesle kızma ve mimiklerle uyarma, yüz yüze konuşma, kurallara uyunca ödül verme ve gibi diğer tepkilerin izlediği belirlenmiştir. Öğretmenlerin kurallara uyunca ödül verme, yüz yüze konuşma ve veli iş birliğinin davranışı değiştirmede etkili olduğu, ceza verme, yüksek sesle kızma ve mimiklerle uyarma gibi diğer tepkilerin etkili olmadığı yönünde daha fazla görüş bildirdikleri belirlenmiştir. Ayrıca öğretmenlerin hizmet içi eğitim almak istedikleri ancak hizmet içi eğitim uygulamalarını yetersiz buldukları belirlenmiştir.

ÖNERİLER

Bu araştırmanın sonuçlarına göre öğretmenlerin ödül, ceza, uyarma, kızma gibi kendilerinin de yetersiz gördükleri yöntemleri sıklıkla uyguladıkları belirlenmiştir. Günümüzde geleneksel disiplin anlayışında yer alan ödül ve ceza gibi uygulamalar yerini öğrencinin iç disiplin ve özsaygı kazanmasını sağlayacak uygulamalara bırakmıştır. Bu nedenle öğretmen eğitiminde bu uygulamalara ağırlık verilmesi büyük önem arz etmektedir. Aynı zamanda hizmet içi eğitim uygulamalarının da bu yönde olması gerektiği görülmektedir. Ancak öğretmenlerin hizmet içi eğitime ihtiyaç duymalarına rağmen hizmet içi eğitim

me katılmak istemedikleri bu araştırmanın diğer sonuçlarından biridir. Bunun en önemli nedenleri ise hizmet içi uygulamaların çoğunlukla teorik düzeyde gerçekleştirilmesi, uygulamaya ağırlık verilmemesi, hizmet içi eğitim veren kişilerin alanda yetersizliği kişiler olduğu yönündeki düşüncelerdir. Bu durumda hizmet içi eğitim uygulamalarının gözden geçirilmesi ve daha etkili eğitimlere yer verilmesi amacıyla gerekli tedbirlerin alınarak planlamaların bu doğrultuda yapılması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Ada, S. ve İnce, B. (2012). Sınıfta istenmeyen davranışlara karşı öğretmenlerin disiplin uygulamalarıyla ilgili ilköğretim 5. sınıf öğrencilerinin görüşlerinin incelenmesi. *Gaziantep University-Journal of Social Sciences*, 11(4), 1023-1041.
- Ada, S. ve Ölçüm, M. (2002). Öğretmen adaylarının pozitif disiplin anlayışına göre istenilmeyen davranışları önleme becerileri. *Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 15, 1-10.
- Akgün, E., Yazar, M., & Dinçer, Ç. (2011). Okul öncesi öğretmenlerin sınıf içi etkinliklerde kullandıkları sınıf yönetimi stratejilerinin incelenmesi. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 1(3), 1-9.
- Al Şensoy, S. ve Sağsöz, A. (2015). Öğrenci başarısının sınıfların fiziksel koşulları ile ilişkisi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 16(3), 87-104.
- Altıntaş, M. E. (2016). Tepkisel ve gelişimsel sınıf yönetimi modellerinin ahlak eğitimiyle ilişkisi. *Bilimname*, 30(1), 207-221.
- Arı, E., Tunçer, B. K. ve Demir, M. K. (2016). Primary school teachers' views on constructive classroom management. *International Electronic Journal of Elementary Education*, 8(3), 363-378.
- Aydın, A. (1998). *Sınıf Yönetimi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Bal, T. (2005). *İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Öğretmenlerinin Disiplin Anlayışları ve Kullandıkları Disiplin Yöntemleri (Konya İli Örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Başar, H. (2004). *Sınıf Yönetimi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Can, E. ve Baksi, O. (2014). Öğrencilerin sınıf içi tutum ve davranışlarının öğretmenlerin sınıf yönetimi başarısına etkisi. *Asya Öğretim Dergisi*, 2(1), 86-101.
- Ceylan, F. ve Yıkılmış, A. (2017). Kaynaştırma öğrencilerinin sergilediği problem davranışlara yönelik sınıf öğretmenlerinin uyguladıkları önleme ve müdahale stratejileri. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30(1), 239-264.
- Demir, M. K., Şahin, Ç., ve Kartal, O. Y. (2012). Öğretmen adaylarının sınıf içi disiplin sağlamada tercih ettikleri ceza uygulamalarının incelenmesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(2), 71-86.

- Erdem, H. (2016). *İlkokul Öğretmenlerinin İstenemeyen Öğrenci Davranışları ile Baş Etmede Kullandıkları Yöntemler*. Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.
- Erol, O., Özaydın, B. ve Koç, M. (2010). Sınıf yönetiminde karşılaşılan olaylar, öğretmen tepkileri ve öğrenciler üzerindeki etkileri: Unutulmayan sınıf anılarının analizi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 16(1), 25-47.
- Girmen, P., Anılan, H., Şentürk, İ. ve Öztürk, A. (2006). Sınıf öğretmenlerinin istenmeyen öğrenci davranışlarına gösterdikleri tepkiler. *Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15, 235-244.
- Gordon, T. (2015). *Etkili Öğretmenlik Eğitimi* (S. Karakale, Çev.). İstanbul: Profil Yayıncılık. (Orjinali 2003'te yayımlanmıştır).
- Gündoğdu, Z., Seytepe, Ö., Pelit, B. M., Doğru, H., Güner, B., Arıkız, E., Akçomak, Z., Kale, E. B., Moran, İ., Aydoğdu, G. ve Kaya, E. (2016). Okul öncesi çocuklarda medya kullanımı. *Kocaeli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 2(2), 6-10.
- Gündüz, Y. ve Balyer, A. (2011). Eğitimde ödül ve cezanın yeri ve buna ilişkin alternatif yaklaşımlar. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 40(2), 10-23.
- Güner, N. (2011). Kaynaştırma sınıflarında çalışan sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetimi bilgi düzeylerinin incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19(3), 691-708.
- Habacı, İ., Tanrikulu, Z., Atıcı, R., Ürker, A. ve Adıgüzelli, F. (2013). Sınıf içi disiplin kurallarının öğretilmesinde öğretmen rolleri. *Turkish Studies*, 8(8),1953-1971.
- Karaçalı, A. (2006). Sınıf yönetimini etkileyen fiziksel değişkenlerin değerlendirilmesi. *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(1), 145-155.
- Kılıçoğlu, C. (2015). *Sınıf İçerisinde İstenmeyen Davranışlara Karşı Öğretmenlerin Baş Edebilme Yöntem ve Teknikleri*. Yüksek Lisans Tezi, Toros Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Miles, M. B. ve Huberman, A. M. (1994). *Qualitative Data Analysis: An Expanded Sourcebook*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Nelsen, J., Lott, L. ve Glenn, S. (2003). *Sınıfta Pozitif Disiplin*. Hayat Yayıncılık: İstanbul.
- Onur Sezer, G.ve Özyürek, M. (2015). İpuçları ve dönütlerle öğretmen ödülleri artırmanın öğrenci davranışlarına etkililiğine ilişkin öğretmen görüşleri. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(15), 246-265.

- Pehlivan, Z. (2012). Beden eğitimi derslerinde istenmeyen öğrenci davranışları, öğretmenlerin sözlü dönüt biçimi ve dönüt biçiminin öğrenci güdüsüne etkisi. *Hacettepe Spor Bilimleri Dergisi*, 23(3), 144-158.
- Radyo ve televizyon Üst Kurulu (RTÜK). Eylül 2013. *Türkiye’de Çocukların Medya Kullanma Alışkanlıkları Araştırması*. 10 Ocak 2018 tarihinde <https://www.rtuk.gov.tr/rtuk-kamuoyu-arastirmalari/3890/5231/turkiyede-cocuklarin-medya-kullanim-aliskanliklari-arastirmasi-2013.html> adresinden erişildi.
- Sadık, F. (2002). İlköğretim 1. aşama sınıf öğretmenlerinin sınıfta gözlemledikleri problem davranışlar. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(10), 1-23.
- Sadık, F. ve Aslan, S. (2015). İlkokul sınıf öğretmenlerinin disiplin problemleri ile ilgili görüşlerinin incelenmesi. *Electronic Turkish Studies*, 10(3), 115-138.
- Senemoğlu, N. (2013). *Gelişim, Öğrenme ve Öğretim*. (23. Baskı). Ankara: Yargı Yayınevi.
- Şahin, M. ve Adıgüzelli, Y. (2015). Sınıf yönetimi sürecinde istenmeyen öğrenci davranışlarına yönelik öğretmen adaylarının görüşleri. *Turkish Studies*, 10(3), 799-816.
- Şahin, S. ve Arslan, M. C. (2014). Öğrenci ve öğretmen görüşlerine göre istenmeyen öğrenci davranışlarına karşı kullanılan öğretmen stratejilerinin öğrenciler üzerindeki etkileri. *Turkish Studies*, 9(2), 1399-1415.
- Tertemiz, N. (2000). Sınıf Yönetimi ve Disiplin. L. Küçükahmet (Ed.), *Sınıf Yönetimi* içinde (ss. 49-70). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Turhan, M. ve Yaraş, Z. (2013). Öğretmen ve öğrencilerin öğretmen, disiplin, müdür, sınıf kuralları, ödül ve ceza kavramlarına ilişkin metafor algıları. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 23(1), 129-145.
- Türnüklü, A. (2000). Eğitimbilim araştırmalarında etkin olarak kullanılacak nitel bir araştırma tekniği: Görüşme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 6(4), 543-559.
- Uğurlu, C. T., Doğan, S., Şöförtakımcı, G., Ay, D. ve Zorlu, H. (2014). Öğretmenlerin sınıf ortamında karşılaştıkları istenmeyen davranışlar ve bu davranışlarla baş etme stratejileri. *Turkish Studies*, 9(2), 577-602.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (6. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

- Yılmaz, N. (2008). Dersin akışını bozan istenmeyen davranışları yönetme stratejilerinin incelenmesi. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(1), 1-38.
- Yiğit, B. (2010). Sınıfta Disiplin ve Öğrenci Davranışlarının Yönetimi. M. Şişman ve S. Turan (Ed.) *Sınıf Yönetimi* içinde (ss. 77-95). Ankara: Öğreti Yayıncılık.